

Europska
komisija

Skrb o životinjama u svrhu bolje znanosti

DIREKTIVA 2010/63/EU
O ZAŠTITI ŽIVOTINJA KOJE SE
KORISTE U ZNANSTVENE SVRHE

TIJELA ZA DOBROBIT ŽIVOTINJA
I NACIONALNI ODBORI

Ni Europska komisija ni osobe koje djeluju u njezino ime ne odgovaraju za uporabu podataka iz ove publikacije.

Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2018.

© Europska unija, 2018.

Ponovna je uporaba dopuštena uz uvjet navođenja izvora.

Politiku ponovne uporabe dokumenata Europske komisije uređuje Odluka 2011/833/EU od 12. prosinca 2011. (SL L 330, 14.12.2011., str. 39.).

Za svaku uporabu ili reprodukciju fotografija ili druge građe koja nije zaštićena autorskim pravom EU-a dopuštenje treba zatražiti izravno od vlasnika prava.

Print ISBN 978-92-79-80601-8 doi:10.2779/72426 KH-04-18-235-HR-C

PDF ISBN 978-92-79-80616-2 doi:10.2779/798803 KH-04-18-235-HR-N

Nacionalna nadležna tijela za provedbu Direktive 2010/63/EU o zaštiti životinja koje se koriste u znanstvene svrhe

Radni dokument o tijelima za dobrobit životinja i nacionalnim odborima radi ispunjavanja zahtjeva navedene Direktive

Bruxelles, 9. – 10. listopada 2014.

Komisija je osnovala stručnu radnu skupinu za izradu smjernica o tijelima za dobrobit životinja i nacionalnim odborima radi ispunjavanja zahtjeva iz članaka 26., 27. i 49. Direktive 2010/63/EU o zaštiti životinja koje se koriste u znanstvene svrhe. Sve države članice i najvažnije zainteresirane organizacije pozvane su da imenuju stručnjake koji će sudjelovati u radu skupine. Ta se radna skupina sastala 11. – 12. lipnja 2014.

Ciljevi stručne radne skupine bili su razvoj smjernica i načela dobre prakse glede zahtjeva koji se Direktivom nameću tijelima za dobrobit životinja i nacionalnim odborima radi olakšavanja njezine provedbe.

Ovaj je dokument rezultat rada na sastancima stručne radne skupine, rasprava s državama članicama kao i pravnog doprinosa Komisije. Na svojem sastanku održanom 9. – 10. listopada 2014. ovaj su dokument odobrila nacionalna nadležna tijela za provedbu Direktive 2010/63/EU.

Izjava o odricanju od odgovornosti:

Tekst u nastavku namijenjen je kao smjernica i pomoć državama članicama i ostalima na koje utječe Direktiva 2010/63/EU o zaštiti životinja koje se koriste u znanstvene svrhe radi postizanja zajedničkog razumijevanja odredaba sadržanih u Direktivi i omogućavanja njezine provedbe. Sve primjedbe treba razmotriti u kontekstu Direktive 2010/63/EU. U dokumentu se daju neki prijedlozi kako bi se mogli ispuniti zahtjevi Direktive. Sadržajem ovog dokumenta ne uvode se dodatne obveze povrh onih utvrđenih Direktivom.

Samo Sud Europske unije ima pravno obvezujuću ovlast za tumačenje prava EU-a.

Sadržaj

Uvod	3
Povezani članci Direktive 2010/63/EU	4
Tijela za dobrobit životinja	5
<i>Koristi od djelotvornog tijela za dobrobit životinja</i>	5
<i>Struktura, sastav i nadležnosti koje se zahtijevaju od tijela za dobrobit životinja</i>	6
<i>Ispunjavanje zahtjeva za tijela za dobrobit životinja kod malih uzgajivača, dobavljača i korisnika</i> .	9
<i>Provođenje zadaća tijela za dobrobit životinja</i>	10
<i>Poticanje kulture skrbi</i>	17
<i>Stvaranje djelotvornog tijela za dobrobit životinja</i>	19
Nacionalni odbori	23
<i>Koristi od djelotvornog nacionalnog odbora</i>	23
<i>Sastav i struktura nacionalnih odbora</i>	24
<i>Što tijela za dobrobit životinja očekuju od nacionalnog odbora?</i>	25
<i>Provođenje zadaća nacionalnog odbora</i>	25
<i>Osiguravanje djelotvornosti nacionalnog odbora</i>	28
<i>Omogućavanje razmjene informacija na razini EU-a</i>	28

Uvod

Cilj je ovoga dokumenta pružiti informacije o načinima ispunjavanja zahtjeva iz predmetne Direktive s obzirom na strukturu i funkciju tijela za dobrobit životinja (članci 26. i 27.) i nacionalnog odbora (članak 49.) svima uključenima u nadzor skrbi o životinjama i upotrebu životinja koje se koriste u znanstvenim postupcima, kao i onima uključenima u samu skrb i upotrebu tih životinja.

Direktivom se nalaže da se u kontekstu držanja, uzgoja i korištenja životinja najveći prioritet mora pridati brizi za dobrobit životinja. Jedan od mehanizama iz Direktive kojim se taj cilj postiže osnivanje je tijela za dobrobit životinja u svim objektima (uz moguću iznimku malih objekata kod kojih se zadaci tijela za dobrobit životinja mogu ispuniti na druge načine). Tijela za dobrobit životinja osiguravaju unutarnji nadzor i smjernice za svakodnevnu primjenu načela zamjene, smanjenja i poboljšanja, nadziru tekući rad i preispituju rezultate rada, a mogu imati i pozitivnu ulogu u pripremi projektnih prijedloga.

Radi povjerenja javnosti te kako bi se unutar svake države članice osigurao jednak položaj svima uključenima u pitanja nabave, uzgoja, smještaja, skrbi i uporabe životinja, važan je jedinstven pristup ocjeni projekata i primjeni načela zamjene, smanjenja i poboljšanja. Države članice moraju imati potrebne strukture i alate za provođenje tih ciljeva, a ako je potrebno moraju se koristiti nacionalnim odborom.

Tijela za dobrobit životinja i nacionalni odbori igraju ključnu ulogu u uspostavljanju i održavanju, u zajednici korisnika životinja, odgovarajućeg ozračja skrbi, što se često u praksi, a i u nastavku ovoga dokumenta, naziva „kultura skrbi”.

Iako tijelo za dobrobit životinja može pridonijeti postupku podnošenja zahtjeva za odobrenje projekata, ocjena projekata sasvim je odvojen zahtjev u skladu s Direktivom. Smjernice za ocjenu i retroaktivnu procjenu projekata razvila je ranija stručna radna skupina, a odobrila su ih nacionalna tijela nadležna za provedbu Direktive 2010/63/EU na svojem sastanku održanom u rujnu 2013.¹ Namjera ovog dokumenta nije ponavljati informacije koje se nalaze u spomenutim smjernicama za ocjenu i retroaktivnu procjenu projekata.

---

¹ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/project_evaluation/hr.pdf

Tijelo za dobrobit životinja

Uvodna izjava 31.

„U kontekstu držanja, uzgoja i korištenja životinja trebalo bi pridati najveći prioritet brizi za dobrobit životinja. Uzgajivači, dobavljači i korisnici trebali bi stoga uspostaviti tijelo za dobrobit životinja čija je primarna zadaća savjetovanje o pitanjima dobrobiti životinja. To tijelo također bi trebalo pratiti razvoj i rezultate projekata na razini objekta, poticati ozračje brige i omogućiti alate za praktičnu primjenu i pravovremenu provedbu najnovijih tehničkih i znanstvenih spoznaja u vezi s načelima zamjene, smanjenja i poboljšanja s ciljem poboljšanja cjelokupnog života životinja. Savjeti koje daje tijelo za dobrobit životinja trebali bi biti odgovarajuće dokumentirani i dostupni provjeri tijekom inspekcija.”

Članak 26. Tijelo za dobrobit životinja

- „1. Države članice osiguravaju da svaki uzgajivač, dobavljač i korisnik uspostavi tijelo za dobrobit životinja.*
- 2. Tijelo za dobrobit životinja uključuje barem osobu ili osobe odgovorne za dobrobit životinja i skrb o njima, a u slučaju korisnika tijelo uključuje znanstvenog člana. Tijelo za dobrobit životinja također dobiva informacije od imenovanog veterinara ili stručnjaka iz članka 25.*
- 3. Države članice mogu dopustiti malim uzgajivačima, dobavljačima i korisnicima da ispune zadaće iz članka 27. stavka 1. drugim sredstvima.”*

Članak 27. Zadaće tijela za dobrobit životinja

- „1. Tijelo za dobrobit životinja provodi, kao minimum, sljedeće zadaće:*
  - (a) savjetuje osoblje koje postupa sa životinjama o pitanjima u vezi s dobrobiti životinja, u pogledu njihove nabave, smještaja, skrbi i korištenja;*
  - (b) savjetuje osoblje o primjeni zahtjeva za zamjenu, smanjenje i poboljšanje te ga obavješćuje o tehničkom i znanstvenom razvoju u vezi s primjenom tog zahtjeva;*
  - (c) uspostavlja i preispituje unutarnje operativne postupke u pogledu nadzora, izvješćivanja i praćenja u vezi s dobrobiti životinja smještenih u objektu ili koje se u njemu koriste;*
  - (d) prati razvoj i rezultat projekata, uzimajući u obzir učinak na životinje koje se koriste, te identificira i savjetuje u pogledu elemenata koji nadalje doprinose zamjeni, smanjenju i poboljšanju; i*
  - (e) savjetuje o programima ponovnog udomljavanja, uključujući odgovarajuću socijalizaciju životinja koje je potrebno ponovno udomiti.*

2. Države članice osiguravaju da se evidencija o svim savjetima koje je izdalo tijelo za dobrobit životinja i odlukama koje su donesene u vezi s takvim savjetovanjem čuva barem 3 godine.

Evidencija se stavlja na raspolaganje nadležnom tijelu na njegov zahtjev.”

Nacionalni odbori

Uvodna izjava 48.

„Postoji potreba za osiguranjem jedinstvenog pristupa u pogledu procjene projekata i strategije revidiranja na nacionalnoj razini. Države članice trebale bi uspostaviti nacionalne odbore za zaštitu životinja korištenih u znanstvene svrhe koji bi nadležnim tijelima i tijelima za dobrobit životinja davali savjete kako bi poticali načela zamjene, smanjenja i poboljšanja. Mreža nacionalnih odbora trebala bi sudjelovati pri razmjeni najboljih praksi na razini Unije.”

Članak 49. Nacionalni odbori za zaštitu životinja koje se koriste u znanstvene svrhe

„1. Svaka država članica uspostavlja nacionalni odbor za zaštitu životinja koje se koriste u znanstvene svrhe. Odbor savjetuje nadležna tijela i tijela za dobrobit životinja po pitanju nabave, uzgoja, smještaja, skrbi i korištenja životinja u postupcima te osigurava razmjenu najboljih praksi.

2. Nacionalni odbori iz stavka 1. razmjenjuju podatke o aktivnostima tijela za dobrobit životinja i ocjeni projekata te dijele najbolje prakse unutar Unije.”

Tijela za dobrobit životinja

Koristi od djelotvornog tijela za dobrobit životinja

Djelotvorno tijelo za dobrobit životinja donosi mnoge koristi kako životinjama i znanosti tako i osoblju koje radi sa životinjama. Ono objektu pruža jamstvo kroz:

- poboljšavanje dobrobiti životinja – uključujući i poboljšanja praksi smještaja, uzgoja, skrbi i korištenja,
- preuzimanje glavne uloge u unapređivanju dobrobiti životinja i odgovorne uporabe životinja koje se uzgajaju, drže ili upotrebljavaju u znanstvenim postupcima te skrbi za njih, uključujući savjetovanje o poslovnom planu i tekućem radu,
- pružanje savjeta o dobroj praksi i osiguravanje njezine odgovarajuće primjene,
- omogućavanje važnih rasprava radi osiguravanja svakodnevne primjene načela zamjene, smanjenja i poboljšanja,
- pružanje motivacije i potpore za dobrobit životinja i primjenu načela zamjene, smanjenja i poboljšanja,

- pružanje savjeta o postupku podnošenja zahtjeva za odobravanje projekata, posebno promicanje načela zamjene, smanjenja i poboljšanja, uz neprekidno sudjelovanje tijekom razvoja projekata,
- posredovanje u svojstvu glavne točke za kontakt u slučaju svih neslaganja između dobrobiti životinja i znanosti,
- poboljšavanje povezanosti i komunikacije između znanstvenika s jedne strane te tehničkog osoblja i osoblja zaduženog za skrb o životinjama s druge strane,
- utjecanje na upravu kako bi se osigurala odgovarajuća sredstva kojima se može omogućiti provođenje kvalitetnog znanstvenog rada i dobrobit životinja,
- osiguravanje učinkovite povezanosti s nacionalnim odborom,
- promicanje znanosti o laboratorijskim životinjama – kroz komunikaciju s vanjskim zainteresiranim stranama,
- jačanje povjerenja javnosti u kvalitetu znanstvenog rada i skrbi koja se pruža u objektima,
- poticanje dobre kulture skrbi,
- poboljšavanje kvalitete znanosti.

Struktura, sastav i nadležnosti koje se zahtijevaju od tijela za dobrobit životinja

Najmanji opseg zadaća tijela za dobrobit životinja utvrđen u Direktivi obuhvaća širok raspon tehničkih i znanstvenih tema te tema povezanih s upravljanjem, a koje zahtijevaju doprinos osoblja širokog raspona znanja, stručnosti i iskustva. Minimalan sastav propisan u članku 26. podrazumijeva osobu ili osobe odgovorne za dobrobit životinja i skrb o njima, a u slučaju objekata korisnika i jednog znanstvenog člana uz sudjelovanje imenovanog veterinar².

Struktura

Na optimalnu strukturu tijela za dobrobit životinja mogu utjecati mnogi čimbenici, uključujući:

- namjenu objekta (objekt uzgajivača, dobavljača ili korisnika),
- veličinu objekata, uključujući broj i složenost jedinica za životinje te broj osoblja,
- područje istraživanja,
- broj i vrstu projekata i postupaka,
- vrste i broj životinja koje se upotrebljavaju,

---

² Kada se spominje u ovom dokumentu, pojam „imenovani veterinar” znači i „imenovani veterinar” i „ako je primjerenije, odgovarajuće osposobljeni stručnjak” u skladu s člankom 25. predmetne Direktive.

- institucijsku strukturu i organizaciju – npr. više poslovnih jedinica na različitim lokacijama,
- način i strukturu upravljanja,
- institucijsku angažiranost (npr. dodjeljivanje sredstava),
- institucijsku kulturu skrbi – koja se može razlikovati ovisno o namjeni objekta, npr. akademska ili industrijska namjena odnosno javni ili privatni sektor,
- dodatne misije i zadaće dodijeljene tijelu za dobrobit životinja unutar same ustanove.

U velikim složenim objektima zadaće tijela za dobrobit životinja često se razlažu u manje sastavnice koje se provode kroz specijalizirane i usmjerene podskupine (npr. podskupina za obogaćivanje okoliša), koje svoja izvješća podnose glavnom tijelu za dobrobit životinja.

Ključne kompetencije

Kako bi se omogućilo provođenje zadaća i ostvarivanje pune koristi od djelotvornog tijela za dobrobit životinja, među njegovim članovima mora biti i osoblje odgovarajuće razine znanja, razumijevanja i stručnosti za niz ključnih područja. Potrebne kompetencije mogu se razlikovati ovisno o posebnim pitanjima kojima se određeno tijelo za dobrobit životinja u nekome trenutku bavi, a katkad može biti nužno i kooptiranje stručnjaka drugih struka.

Objekti korisnika

- nadležno zakonodavstvo,
- etologija, uzgoj, skrb, zdravlje i dobrobit svih vrsta životinja unutar objekta uključujući i prakse obogaćivanja,
- načela zamjene, smanjenja i poboljšanja mjerodavna za rad unutar dotičnog objekta:
  - mogućnosti zamjene,
  - smanjenje putem prikladnog koncepta pokusa i ulaznih statističkih podataka; uspješni programi uzgoja,
  - poboljšanje kojim se osigurava da se primjeni načela poboljšanja posvećuje pozornost tijekom cjelokupnog života životinja koje se upotrebljavaju u uzgoju i/ili znanstvenim postupcima, uključujući metode za ublažavanje bolova, patnje i stresa (npr. anestezija i analgezija) te određivanje humanih konačnih rezultata pokusa,
- procjena dobrobiti životinja (uključujući i otkrivanje bolova, patnje i stresa),
- humano usmrćivanje,
- svi postupci i životinjski modeli koji se upotrebljavaju u objektu,
- znanstvene discipline obuhvaćene istraživanjem koje se provodi u objektu.

Dodatne struke koje mogu poboljšati uspješnost tijela za dobrobit životinja uključuju:

- komunikacijske/interpersonalne vještine (uključujući prezentacijske, liderske i organizacijske vještine te utjecajnost i razumijevanje kolektivne odgovornosti),
- obrazovne vještine,
- vještine povezane s osiguranjem kvalitete / revizijom, kada je to primjenjivo.

Objekti uzgajivača i dobavljača

U usporedbi s objektima korisnika, u objektima dobavljača i uzgajivača provodi se ograničeniji opseg aktivnosti. Zbog toga opseg potrebnih ključnih kompetencija može biti manji. U svakom slučaju, sljedeće se kompetencije smatraju prijeko potrebnima:

- nadležno zakonodavstvo,
- uzgoj, skrb, zdravlje i dobrobit svih vrsta životinja unutar objekta (uključujući, gdje je to prikladno, i genetski izmijenjene životinje), zajedno s praksama obogaćivanja,
- načela zamjene, smanjenja i poboljšanja – a posebno poboljšanja i smanjenja – u kontekstu njihove primjene tijekom cjelokupnog života životinja koje se upotrebljavaju u postupcima uzgoja,
- procjena dobrobiti životinja (uključujući i otkrivanje te ublažavanje bolova, patnje i stresa), definirane intervencijske strategije za zdravstvena i uzgojna pitanja te humano usmrćivanje,
- stručnost u uzgojnim praksama.

Sastav – uključujući šire članstvo

S obzirom na zahtjeve za širokim rasponom znanja, uglavnom je potrebno šire članstvo od minimalnih zahtjeva iz članka 26., pri čemu iznimka mogu biti vrlo mali objekti s manjim brojem životinja i/ili uskim opsegom znanstvenih projekata/postupaka.

Članstvo mora biti dovoljno prilagodljivo kako bi se osiguralo pokrivanje svih aspekata – u slučaju znanstvenog doprinosa ovo može varirati ovisno o predmetima znanstvene rasprave. Može se uzeti u obzir strukturirano korištenje vanjskih mreža i stručnjaka kojima se *ad hoc* nadopunjava temeljno članstvo tijela za dobrobit životinja.

Iako se za članstvo tijela za dobrobit životinja ne zahtijeva veterinar, u skladu s Direktivom zahtijeva se njegov doprinos jer se on smatra vrlo vrijednim. Zbog toga su brojne države članice pisale službeno uključivanje veterinara u svoja tijela za dobrobit životinja.

Također se važnima smatraju samostalni članovi (bilo iz samoga objekta ili od drugdje), kao način uključivanja širih pogleda i promicanja transparentnosti. Nekoliko je kategorija takvih članova. Oni mogu biti stručnjaci iz nekog povezanog područja (poput ponašanja životinja ili zamjenske tehnologije), neke druge znanstvene discipline, a mogu biti i potpuni „laici”. Oni mogu biti neovisni od dotičnog objekta ili od znanosti ili oboje.

Prednosti šireg članstva uključuju sljedeće:

- dostupnost savjeta za širi niz znanstvenih, tehničkih te pitanja povezanih s načelom zamjene, smanjenja i poboljšanja te s dobrobiti životinja – čime se postiže poboljšanje dobrobiti životinja i znanosti te prepoznavanje mogućnosti za postupke zamjene životinja, smanjenja patnje i poboljšanja postupaka,

- potpora za posebne djelatnosti može se razdijeliti – npr. u podskupine – kako bi se maksimalizirala iskorištenost resursa i radnog vremena osoblja,
- većim se izborom znanstvenih članova mogu nadvladati sukobi interesa unutar određenih područja istraživanja,
- veći broj članova donosi pristup većem broju kontakata (kako unutar tako i izvan objekta),
- olakšava se jačanje svijesti o ulozi tijela za dobrobit životinja unutar objekta, kao i rast potpore samom tijelu,
- uključivanjem samostalnih članova stvara se svježiji pristup i pridonosi otvorenosti i transparentnosti te preispitivanju trenutnog stanja (*status quo*),
- članstvom višeg rukovodstva može se osigurati potpora tijelu za dobrobit životinja u čitavom objektu,
- dostupna je „kritična masa” stručnjaka, čime se osiguravaju veći izgledi za dogovor oko pitanja dobre prakse i otkrivanje daljnjih mogućnosti za provedbu načela zamjene, smanjenja i poboljšanja.

Poteškoće koje prate šire članstvo uključuju:

- iscrpljivanje resursa (vremena, osoblja i financijskih sredstava),
- ugrožavanje učinkovitosti – postupak odlučivanja može biti složeniji ili dugotrajniji, s više uključenih sudionika i stavova, posebno u velikim složenim organizacijama,
- održavanje ravnoteže između različitih kompetencija članstva tijela za dobrobit životinja,
- smanjivanje odgovornosti („to će napraviti netko drugi”),
- održavanje ravnoteže između doprinosa znanstvenog osoblja i osoblja koje skrbi o životinjama,
- održavanje potrebne razine povjerljivosti.

Svaki objekt mora odrediti odgovarajuću veličinu i strukturu s obzirom na složenost objekta i potrebne vještine, uzimajući u obzir moguće prednosti i poteškoće. Takvim bi se postupkom trebalo doći do „optimalne veličine” kojom se omogućuje cjelovito provođenje ciljeva tijela za dobrobit životinja. Time bi se morali osigurati dobar pregled skrbi za životinje i korištenja njima te veća naklonost osoblja i pozitivno pridonijeti poboljšanju dobrobiti životinja, uspješnoj provedbi načela zamjene, smanjenja i poboljšanja i boljem znanstvenom radu.

Ispunjavanje zahtjeva za tijela za dobrobit životinja kod malih uzgajivača, dobavljača i korisnika

U Direktivi ne postoji definicija „malog” objekta. Definicije takvih objekata dale su dvije države članice. Prema jednoj je to objekt s manje od 10 zaposlenika, a prema drugoj objekt s manje od pet zaposlenika u kojem se godišnje upotrijebi manje od 50 životinja.

U mnogim se državama članicama ispunjavanje zahtjeva iz članaka 26. i 27. osnivanjem tijela za dobrobit životinja očekuje od svih objekata, bez obzira na njihovu veličinu.

Međutim, u državama članicama u kojima mali uzgajivači, dobavljači i korisnici smiju zadaće tijela za dobrobit životinja provoditi drugim sredstvima, propisane se zadaće moraju provesti čak i onda kada ne postoji službeno tijelo za dobrobit životinja u skladu s člankom 27. Direktive.

U malim je objektima jedna od najvećih poteškoća osiguravanje svih vještina i kompetencija potrebnih za uspostavljanje djelotvornog tijela za dobrobit životinja. Radi pokrivanja tih nedostataka, takvi se objekti često obraćaju vanjskim resursima.

Budući da mali objekti mogu nositi veći rizik od neuspješnog držanja koraka s novim saznanjima u području znanosti o laboratorijskim životinjama, vanjski doprinos može im proširiti bazu znanja.

Taj se vanjski doprinos može ostvariti u obliku:

- povremenog iskorištavanja vanjskih stručnjaka radi posebnih vještina, a posebno radi detaljnijih znanstvenih aspekata,
- udruživanja vlastitih resursa s onima drugih manjih objekata,
- iskorištavanja tijela za dobrobit životinja većih objekata.

Važno je te zadaće prilagoditi i usmjeriti na zadovoljavanje lokalnih potreba.

Neki su manji objekti, a posebno oni među kojima postoje sličnosti – npr. rad s farmskim vrstama – svoje resurse udružili i osmislili zajedničke zadaće tijela za dobrobit životinja.

Uspješno rješavanje mogućih sukoba interesa može biti zahtjevno, posebno kada objekti dijele resurse.

Imenovani veterinar posjeduje mnoge potrebne vještine i može uspješno pridonijeti provođenju tih zadaća.

Provođenje zadaća tijela za dobrobit životinja

Svako tijelo za dobrobit životinja mora sastaviti učinkovit opis poslova, pri čemu svima u objektu moraju biti jasne uloge i odgovornosti, kao i hijerarhijska razina ovlasti.

Opis poslova treba odobriti i otvoreno podupirati uprava samoga objekta. Važno je osoblje upoznati s postojanjem i ulogom tijela za dobrobit životinja te ga poticati na davanje prijedloga i informacija o važnim pitanjima tijelu za dobrobit životinja. To se može učiniti putem materijala za osposobljavanje novih zaposlenika prilikom njihova uvođenja u posao.

Nužno je postojanje uspješnog komunikacijskog okvira (koji se često stvara u suradnji s osobom odgovornom za informacije (članak 24. stavak 1. točka (b)) kako bi se osiguralo učinkovito širenje informacija unutar objekta i, ako je potrebno, prema vanjskim znanstvenicima/organizacijama.

U nastavku slijede smjernice o provođenju pet ključnih zadaća tijela za dobrobit životinja.

i. Savjetovanje osoblja koje postupa sa životinjama o pitanjima u vezi s dobrobiti životinja, u pogledu njihove nabave, smještaja i upotrebe te skrbi o njima

Tijelo za dobrobit životinja mora biti platforma za rasprave na kojoj se mogu razmatrati i odobravati nove ili revidirane prakse koje se odnose na skrb o životinjama i njihovu upotrebu. Tijelo za dobrobit životinja može unutar objekta razviti prilagođene prakse uzimajući u obzir informacije iz raznih unutarnjih i vanjskih izvora poput novih publikacija, pohađanja redovitog stručnog usavršavanja te kontakata s drugim znanstvenicima/objektima.

- **Razvoj lokalnih politika i normi, uključujući standardne operativne postupke**

Tijelo za dobrobit životinja često preispituje i odobrava unutarnje norme i prakse za pojedine aspekte skrbi o životinjama i njihove upotrebe te predlaže njihovo ažuriranje kada postanu dostupni novo znanje i poboljšane prakse. Na primjer, ono može postaviti smjernice za najbolje metode za davanje i uzorkovanje (npr., u odnosu na količine i načine) kod upotrebljivanih vrsta, procjenu težine postupaka, upravljanje negativnim učincima uključujući štetne genetski izmijenjene fenotipove, strategije obogaćivanja okoliša, socijalizacije i prilagodbe, te upotrebu životinja u divljini.

Tijelo za dobrobit životinja može sastaviti savjete o tome kako postupati kod iznimaka od standardnih praksi (npr. potreba za pojedinačnim smještajem) i na koji se način svaka iznimka dalje prati radi procjene utjecaja na životinje.

Također, ono može razmatrati elemente povezane s prijevozom (npr. prikladnost prijevoznih sredstava i opreme, pitanja vremenskih prilika, pitanja lokalnih objekata), a posebno ona pitanja koja nisu obuhvaćena drugim dijelovima zakonodavstva, a koja bi mogla negativno utjecati na dobrobit životinja.

- **Širenje informacija o standardima i politikama unutar objekta**

Tijelo za dobrobit životinja ima značajnu ulogu, često u kombinaciji s osobom odgovornom za osiguravanje pristupa informacijama (članak 24. stavak 1. točka (b)), u osiguravanju dobrog informiranja osoblja o zahtjevima objekta s obzirom na prakse skrbi o životinjama, njihove upotrebe i osiguravanja dobrobiti životinja, kao i osiguravanju da se te prakse provode. Poboljšanja i promjene praksi u okviru načela zamjene, smanjenja i poboljšanja moraju se pravodobno predočiti mjerodavnom osoblju, nakon čega mora slijediti praćenje radi procjene utjecaja takvih promjena.

Također se može uzeti u obzir osnivanje vanjskog znanstvenog savjetodavnog odbora koji se sastaje najmanje jedanput godišnje i razmatra prakse upotrebe i dobrobiti životinja te skrbi o njima, kao i učinkovitost tijela za dobrobit životinja.

Stalne točke dnevnoga reda (npr. zdravstvena izvješća imenovanog veterinaru) korisne su kao pomoć širenju informacija o novim saznanjima radi poboljšanja zdravlja i dobrobiti životinja u objektu.

Pitanja koja se mogu uzeti u obzir uključuju porijeklo životinja, zdravstveno stanje, izbjegavanje stvaranja viška životinja i poticanje dijeljenja organa/tkiva.

ii. Savjetovanje osoblja o primjeni zahtjeva za zamjenu, smanjenje i poboljšanje te njegovo obavješćivanje o tehničkom i znanstvenom razvoju u vezi s primjenom tih zahtjeva

Tijelo za dobrobit životinja može toj zadaći pristupiti na više načina, na primjer:

- razvojem i doprinosom smjernicama o primjeni načela zamjene, smanjenja i poboljšanja za uključivanje u okvir za obrazovanje i osposobljavanje, uključujući redovito stručno usavršavanje za objekt,
- utvrđivanjem i širenjem dobrih praksi za načelo zamjene, smanjenja i poboljšanja, npr. poboljšanje koncepta pokusa i optimiziranje veličina skupina,
- uspostavljanjem postupaka za prepoznavanje i nagrađivanje inicijativa za provođenje načela zamjene, smanjenja i poboljšanja te njihovim provođenjem u praksi,
- interdisciplinarnim inicijativama u području načela zamjene, smanjenja i poboljšanja, npr. radionicama na kojima se stručnjaci i zaposlenici na *in vivo* i *in vitro* segmentima rada okupljaju kako bi istraživali mogućnosti provođenja tih načela,
- internim raspravama i analizama kojima se određuju područja budućih prioriteta osmišljavanja rješenja u okviru načela zamjene, smanjenja i poboljšanja unutar objekta,
- aktivnim poticanjem znanstvenika, tehničara i osoblja zaduženog za skrb na zajedničko osmišljavanje i provođenje poboljšanja,
- osiguravanjem provođenja smanjenja i zamjene, kao i poboljšanja – tim temama mogu uspješno pridonijeti članovi s iskustvom u osmišljavanju koncepta pokusa i razvoju alternativa,
- stvaranjem kulture načela zamjene, smanjenja i poboljšanja unutar objekta – za više informacija, primjer takvog pristupa može se pronaći na internetskoj stranici³ NC3Rs-a⁴.

iii. Uspostavljanje i preispitivanje unutarnjih operativnih postupaka u pogledu nadzora, izvješćivanja i praćenja u vezi s dobrobiti životinja smještenih ili upotrebljivanih u objektu

Mehanizmi usvojeni radi ispunjavanja tih zahtjeva značajno variraju ovisno o veličini objekta te namjeni i složenosti rada koji se u njemu provodi.

Svi uzgajivači, dobavljači i korisnici moraju imati uvedene i evidentirane postupke kontrole kvalitete. Tu moraju biti uključeni definicija, područje djelovanja i dužnosti tijela za dobrobit životinja unutar objekta te povezana načela i prakse, uključujući postupke za evidentiranje, izvješćivanje i upravljanje važnim pitanjima, uključujući

³ Institucijski okvir za načelo zamjene, smanjenja i poboljšanja <http://www.nc3rs.org.uk/institutional-framework-3rs>.

⁴ Nacionalni centar za zamjenu, poboljšanje i smanjenje korištenja životinja u istraživanjima (UK).

mehanizme sprječavanja ponavljanja svih problema koji se pojavljuju. U tim se postupcima mora uzeti u obzir uključivanje posebnih preispitivanja dobrobiti životinja (u obzir se mora uzeti što / kada / kako / učestalost / izvješćivanje i povratne informacije).

Neovisno od tijela za dobrobit životinja mogu se uvesti druge upravljačke prakse usmjerene na operativne postupke. No tijela za dobrobit životinja moraju biti upoznata sa svim takvim praksama koje utječu na dobrobit i upotrebu životinja te skrb o njima. Tijela moraju tražiti da im se dostave izvješća povezana s takvim postupcima, a treba ih se i poticati da takvim izvješćima pridonose i da o njima pruže povratne informacije.

Sljedeći se prijedlozi odnose na mehanizme koji koriste pri uspostavljanju i preispitivanju unutarnjih postupaka. Oni su u objektima uspješno funkcionirali, ali njihova primjenjivost ovisi o namjeni objekta, a vjerojatno ni u jednom objektu neće biti uvedeni svi:

- službene unutarnje revizije osiguranja kvalitete tijekom projekata/postupaka, a u koje se može uključiti doprinos tijela za dobrobit životinja,
- posebne revizije projekata/postupaka koje provodi tijelo za dobrobit životinja,
- sustavi za sljedivost revizijskih nalaza i odgovora,
- standardni operativni postupak za evidentiranje, izvješćivanje i rješavanje problema utvrđenih tijekom revizija, povezanih s prekršajima ili s dobrobiti životinja,
- vanjske revizije klijenata,
- preispitivanja objekata za smještaj životinja koja provodi tijelo za dobrobit životinja uz doprinos znanstvenog osoblja i osoblja koje skrbi o životinjama te povratne informacije, čime se promiče dobra kultura skrbi,
- uspostavljanje (anonimnog) kanala izvješćivanja o problemima dobrobiti životinja kojim se svatko može poslužiti, pored izravnog kanala za izvješćivanje uprave,
- periodična unutarnja preispitivanja specifičnih pitanja, na primjer minimiziranja viška životinja, preispitivanja odnosa predviđene i stvarne težine postupaka te učestalosti dostizanja humanih konačnih rezultata pokusa,
- preispitivanje učinkovitosti uvedenih sustava kako bi se osiguralo odgovarajuće motrenje životinja, na primjer svakodnevno motrenje pojedinačno smještenih životinja u kavezima, promatranje ponašanja i kliničkih znakova te njihovo bilježenje u „evidencijske listove”.

Na primjer, Smjericama EU-a za okvir za procjenu težine postupka⁵ prihvaća se kao dobra praksa preuzimanje „timskog pristupa” za postavljanje i provedbu protokola procjene dobrobiti životinja za svaku studiju. Također se preporuča da tijela za dobrobit životinja sudjeluju u definiranju protokola za procjenu stvarne težine postupaka, što pomaže u osiguravanju dosljednosti. Kao pomoć u promicanju dosljednog korištenja sustava spominje se i postupak provjere u kojemu se uspoređuju prosudbe različitih ljudi,

---

⁵ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/severity/hr.pdf

- pozivanje vanjskih stručnjaka na preispitivanje unutarnjih sustava i/ili objekata za životinje,
- postupci za izvješćivanje i evidentiranje problema povezanih s dobrobiti životinja i, prema potrebi, prosljeđivanje problema na višu razinu,
  - postupci za slijeđenje problema i osiguravanje njihova rješavanja,
  - mogućnost upotrebe evidencijskog sustava za praćenje trendova / ponavljanja problema,
  - osiguravanje da se za slijeđenje i praćenje problema odgovornim odredi jedan određeni pojedinac,
- sustav za unutarnje praćenje službenih inspekcijskih pregleda nadležnih tijela.

iv. Praćenje razvoja i rezultata projekata, uzimajući u obzir učinak na upotrebljavane životinje, te identificiranje i savjetovanje u pogledu elemenata koji dodatno pridonose zamjeni, smanjenju i poboljšanju

Tijelo za dobrobit životinja može pozitivno utjecati na sve faze projekta, od početnog planiranja pa do službenog postupka podnošenja zahtjeva i nadzora tekućeg rada te tijekom naknadnih aktivnosti poslije dovršetka projekta.

Doprinosom u fazi planiranja i fazi podnošenja zahtjeva mogu se stvoriti mogućnosti za poboljšanje kvalitete zahtjeva, osigurati uključenost načela zamjene, smanjenja i poboljšanja te odrediti postoje li odgovarajuća oprema, prostori i stručnost za rad koji će se provoditi unutar objekta. Dodatne se informacije i prijedlozi mogu pronaći u dokumentu „Vodeća načela o dobroj praksi za postupak etičke revizije”⁶. Također, tijela za dobrobit životinja mogu na sličan način pridonijeti i podnescima za izmjene projekata.

Tijelu za dobrobit životinja korisno je primiti izvješća nakon pilot-studija za nova područja rada ako postoje nejasnoće oko utjecaja korištenih postupaka na životinje.

Preispitivanja projekata na polovici projektnog razdoblja mogu se, osobito kod projekata koji traju dulje, iskoristiti za osiguravanje pravilnog rada i iskorištavanja dodatnih mogućnosti provedbe načela zamjene, smanjenja i poboljšanja.

Unutarnje procjene/izvješća na kraju projekta dobra su prilika za procjenu odnosa predviđenog i stvarnog utjecaja na životinje te za određivanje mogu li se utvrditi dodatne mogućnosti provedbe načela zamjene, smanjenja i poboljšanja koje će se širiti; vidjeti Smjernice EU-a za ocjenu i retroaktivnu procjenu projekata⁷.

Daljnji pristupi koje tijelo za dobrobit životinja može primijeniti uključuju:

- zahtijevanje uspostave sustava izvješćivanja o svim neočekivanim negativnim učincima i smrtnim te vjerojatnostima da će se projicirani brojevi prekoračiti,

⁶ <http://www.lasa.co.uk/PDF/GP-ERPJuly2010printFINAL.pdf>

⁷ http://ec.europa.eu/environment/chemicals/lab_animals/pdf/guidance/project_evaluation/hr.pdf

- sastavljanje prilagođenih programa praćenja životinja nad kojima se provode postupci (sastavljaju ih tijela za dobrobit životinja uz savjetovanje s nositeljima projekata) (vidjeti i gore spomenuti radni dokument o okviru EU-a za procjenu težine postupka), a ti programi sadržavaju:
  - učestalost radnji praćenja na temelju predložene težine postupaka (čime se definiraju posebne kritične faze tijekom postupka),
  - potrebno osposobljavanje pojedinaca koji prate životinje (čime se osigurava njihova sposobnost prepoznavanja normalnog/abnormalnog ponašanja životinja u kontekstu postupaka kojima se one podvrgavaju),
  - popis za provjeru ili predložak pokazatelja dobrobiti životinja koji se procjenjuju tijekom postupka praćenja (npr. službeni sustav bodovanja/ocjenjivanja dobrobiti i pokazatelji kojima se jasno određuju humani konačni rezultati pokusa),
  - predložak za preispitivanje/raspravu o nalazima s odgovornim istraživačem,
  - predložak za upotrebu na završetku projekta radi davanja povratnih informacija tijelu za dobrobit životinja,
- iskorištavanje već dostupnih informacija o upotrebi životinja (na primjer one koje se nalaze u zahtjevu za dodjelu bespovratnih sredstava za istraživanje) kako bi se smanjio udio dvostrukog posla,
- uspostavljanje postupaka kojima se osigurava upoznavanje sveg relevantnog osoblja s praksama tijela za dobrobit životinja koje se odnose na nadzor projekta, uključujući i detalje o tome kada su informacije potrebne, u kojem obliku i od koga. Ono može uspostaviti i postupke za prijavu i rješavanje problema (zviždanje).

v. Savjetovanje o programima ponovnog udomljavanja, uključujući odgovarajuću socijalizaciju životinja koje je potrebno ponovno udomiti

Iako je u skladu s odredbama Direktive (članak 19.) ponovno udomljavanje dozvoljeno, ono se smije provesti jedino ako se ispune posebni uvjeti, točnije ako:

- (a) zdravstveno stanje životinja to dopušta;
- (b) ne postoji opasnost po javno zdravlje, zdravlje životinja ili okoliš;
- (c) su poduzete odgovarajuće mjere kojima se jamči dobrobit životinje.

Kako bi se, u slučaju da se pojavi prilika za udomljavanje, nepotrebno odlaganje što više umanjilo, za ponovno udomljavanje moraju postojati nacionalne smjernice (na razini države članice) nadopunjene lokalnim smjericama (tijela za dobrobit životinja).

Smjericama tijela za dobrobit životinja mora se jasno utvrditi kojim se uvjetima objekta mora udovoljiti. U njima trebaju biti obuhvaćene informacije o:

- okolnostima pod kojima se određena životinja može ponovo udomiti,

- načinu utvrđivanja je li ta životinja kandidat za ponovno udomljavanje i načinu na koji će se njezina dobrobit održati/poboljšati uključivanjem u program ponovnog udomljavanja,
- potrebnom veterinarskom doprinosu tome postupku i svim potrebnim naknadnim koracima,
- detaljima zdravstvenog i preventivnog medicinskog programa te programa korištenja, prema potrebi,
- detaljima predloženog programa socijalizacije (potrebno usuglasiti s odgovarajućim stručnjacima),
- kriterijima za procjenu prikladnosti novog vlasnika/okruženja,
- definiranim odgovornostima i s njima povezanim predloškom izjave novih vlasnika,
- detaljima eventualnog programa naknadnih koraka,
- dogovorenom dokumentacijom koja se prilaže uz životinju,
- načinu osiguravanja, prema potrebi, kontinuiranog savjetovanja novih vlasnika (npr. s pomoću imenovane osobe za kontakt),
- određivanju mogućih novih vlasnika (imati na umu kako se uspješnom pokazala suradnja s dobrotvornim ustanovama koje se brinu o životinjama i stručne su za programe ponovnog udomljavanja).

Publikacija Udruženja za znanost o laboratorijskim životinjama (LASA) sadržava dodatne preporuke za ponovno udomljavanje pasa.⁸

Ostale zadaće kojima tijelo za dobrobit životinja može pridonijeti

Središnja uloga tijela za dobrobit životinja u objektu – zajedno s dobrim uvidom u pitanja dobrobiti i upotrebe životinja te skrbi o njima, koji bi trebalo imati – pruža izvrsnu priliku za pomaganje, dopuštaju li to resursi, u drugim povezanim zadaćama u korist dobrobiti životinja i znanosti. Dodatne predložene zadaće u kojima bi tijela za dobrobit životinja mogli korisno pridonijeti praksama dobrobiti i skrbi unutar objekta uključuju:

- prindoošenje okvira za obrazovanje i osposobljavanje i njegovu sadržaju unutar objekta, povezivanje s osobama odgovornima za usavršavanje i stručno osposobljavanje (članak 24. stavak 1. točka(c)) kako bi se osiguralo da usluge osposobljavanja i redovitog stručnog usavršavanja budu ažurirane i prikladne – tijelo za dobrobit životinja može pomoći u određivanju tema za održavanje ili obnavljanje znanja, npr. u području anestezije,
- razmatranje provedbe povezanog zakonodavstva, poput onoga o prijevozu živih životinja i biološkoj sigurnosti,
- pridonnošenje razvoju i provedbi komunikacijske strategije objekta o upotrebi životinja – kako unutarnje tako i vanjske,
- pridonnošenje utvrđivanju prioriteta za dodjeljivanje sredstava unutar objekta.

⁸

<http://www.lasa.co.uk/PDF/LASA%20Guidance%20on%20the%20Rehoming%20of%20Laboratory%20Dogs.pdf>

Poticanje kulture skrbi

Osiguravanje odgovarajuće kulture skrbi u svačijem je interesu jer se time potiče poboljšanje dobrobiti životinja, a time i bolji znanstveni rezultati, te svi uključeni u rad objekta stječu povjerenje u to da je provođenje visokokvalitetnih praksi skrbi o životinjama i njihove upotrebe važan prioritet.

Usklađivanjem objekata za životinje i resursa sa zakonodavstvom neće se samo po sebi osigurati i provođenje odgovarajućih praksi za dobrobit i upotrebu životinja. Svi uključeni u skrb o životinjama i njihovu upotrebu moraju se obvezati na provođenje načela zamjene, smanjenja i poboljšanja i pokazati brižan stav pun poštivanja prema životinjama u uzgoju i onima koje se upotrebljavaju u znanstvenim postupcima. Bez odgovarajuće kulture skrbi unutar objekta optimiziranje dobrobiti životinja i znanstvenih rezultata nije izgledno.

Glavni čimbenici koji se kombiniraju radi poticanja odgovarajuće kulture skrbi unutar objekta uključuju sljedeće:

- od ključne su važnosti odgovarajuće ponašanje i stav sveg ključnog osoblja prema istraživanju životinja. Uprava mora biti dobro upoznata s pitanjima skrbi o životinjama i njihovoj upotrebi te se obvezati na osiguravanje visokih standarda dobrobiti životinja; osoblje mora raditi revno, preuzimati osobnu odgovornost na svim razinama i biti spremno poduzeti inicijativu za rješavanje eventualno nastalih problema. Ukratko, riječ je o stavu koji se ne temelji na pukom poštivanju pravila nego na pozitivnom i proaktivnom načinu razmišljanja i pristupu dobrobiti životinja i humanoj znanosti,
- korporativno očekivanje visokih standarda s obzirom na pravne i etičke aspekte te aspekte upotrebe životinja koji se odnose na njihovu dobrobit i načela zamjene, smanjenja i poboljšanja, pri čemu se ti standardi prihvaćaju i provode na svim razinama unutar objekta. Održavaju se visoki standardi objekata za životinje i uspostavljene su politike za dobrobit životinja. Životinjama se pruža dobra veterinarska i tehnička skrb koje provodi za to osposobljeno osoblje,
- podjelu odgovornosti (bez izbjegavanja osobne odgovornosti) za skrb o životinjama te njihovu dobrobit i upotrebu,
- proaktivan pristup poboljšavanju standarda umjesto pukog reagiranja na probleme kada se oni pojave,
- učinkovitu komunikaciju u čitavom objektu o pitanjima dobrobiti i upotrebi životinja te skrbi o njima i njihovom povezivanju s kvalitetnim znanstvenim radom,
- razumijevanje važnosti poštivanja propisa i postupanja u skladu s njima,
- upućenost osoblja s definiranim ulogama u vlastite odgovornosti i zadaće,

- učvršćen položaj veterinaru i osoblja koje skrbi o životinjama – tehničko i osoblje koje skrbi o životinjama poštuje se i sluša, a čitav objekt podupire njihovu ulogu i njihov rad,
- sve se primjedbe i zabrinutosti moraju saslušati i rješavati na pozitivan način. Osoblje na svim razinama čitave organizacije mora se poticati na izražavanje zabrinutosti (drugim riječima mora postojati „kultura neoptuživanja”), a mora se poticati i dobar odnos i komunikacija između istraživača i osoblja koje skrbi o životinjama.

Na koji se način može razviti dobra kultura skrbi?

Iako kultura skrbi mora postojati na svim razinama unutar objekta, presudno je da osoblje viših razina preuzme vodstvo u tome i da vidljivo pokazuje vlastitu posvećenost i potporu dobroj kulturi skrbi unutar objekta.

Osoblje treba odabirati s pomoću prilagođenih postupaka zapošljavanja kojima se olakšava prepoznavanje željenih karakteristika. Najbolje je da se ti postupci primjenjuju na odabir svih zaposlenika koji rade na skrbi o životinjama i njihovoj upotrebi.

Uprava treba priznati i cijeniti napore osoblja za unapređenje učinkovite kulture skrbi; na primjer, u okviru kriterija za ocjenjivanje osoblja ili razvojem programa nagrađivanja inicijativa u okviru načela zamjene, smanjenja i poboljšanja.

Očekivanja objekta s obzirom na prakse dobrobiti životinja i skrbi o njima moraju se izložiti svem osoblju, a ne samo onome izravno uključenome u skrb o životinjama i njihovu upotrebu. Ona se moraju dodatno naglašavati i širiti u redovitim programima osposobljavanja i onima koji se provode prilikom uvođenja novih zaposlenika u posao. U tim programima moraju sudjelovati sve osobe koje upotrebljavaju životinje i skrbe o njima.

Potiče se uspostavljanje službenih i neslužbenih komunikacijskih kanala između istraživača i tehničkog osoblja te osoblja zaduženog za skrb, radi uzajamne koristi u smislu znanosti i dobrobiti životinja. Potiče se povezivanje s drugim objektima radi razvoja i dijeljenja dobrih praksi, na primjer pozivanjem gostujućih predavača ili organiziranjem kratkotrajne razmjene osoblja.

Uloga tijela za dobrobit životinja u poticanju dobre kulture skrbi

Tijelo za dobrobit životinja nalazi se u idealnom položaju za poticanje kulture skrbi i u tom području mora preuzeti učinkovito vodstvo. Tijelo za dobrobit životinja mora osigurati, u suradnji s višim rukovodstvom, da na raspolaganju stoje prikladne strukture za poticanje odgovarajuće kulture skrbi, te da se one redovito preispituju kako bi se osiguralo uspješno ostvarivanje njezinih rezultata.

Sve se relevantno osoblje mora upoznati s ulogom tijela za dobrobit životinja i poticati na pridonosenje ideja i inicijativa za daljnji razvoj dobrih praksi.

Tijelo za dobrobit životinja mora primjenjivati kolegijalan suradnički pristup kojim se ne izazivaju sukobi, a u isto vrijeme i zadržati autoritet i ostvarivati provođenje savjeta.

Dodatni prijedlozi za pomoć tijelu za dobrobit životinja u ostvarivanju dobre kulture skrbi su:

- poticanje znanstvenika na suradnju s osobljem koje skrbi o životinjama (i na poštivanje njihova doprinosa),
- pružanje novim zaposlenicima informacija o ulozi i funkcijama tijela za dobrobit životinja i poticanje njihovih doprinosa,
- osiguravanje trajne uključenosti nositelja projekata u tijelo za dobrobit životinja,
- osiguravanje mogućnosti i poticanje sveg osoblja na sudjelovanje u sastavljanju dnevnoga reda za sastanke tijela za dobrobit životinja, kao i za sudjelovanje na sastancima,
- obavještanje sveg osoblja (prezentacije/bilteni/internetska stranica) i širenje svijesti o načelima zamjene, smanjenja i poboljšanja, o dobrobiti životinja, promjenama politika, ulogama osoblja koje skrbi o životinjama, osobama koje provode osposobljavanje i veterinarima, te o samome tijelu za dobrobit životinja.

Stvaranje djelotvornog tijela za dobrobit životinja

Zakonodavstvom se zahtijeva da svaki uzgajivač, dobavljač i korisnik osnuje tijelo za dobrobit životinja. Kada se uloge i zadaće tijela za dobrobit životinja uspješno provode mogu se ostvariti znatne koristi za dobrobit životinja i znanost. Međutim, postoje prepreke osiguravanju djelotvornosti koje se moraju rješavati.

Ključni kritični elementi nužni za stvaranje djelotvornog tijela za dobrobit životinja su:

Resursi

Objekt mora osigurati dostupnost dostatnih resursa, što uključuje osiguravanje osoblju dovoljno vremena za posvećivanje funkcijama tijela za dobrobit životinja, prostore za sastanke i administrativnu potporu.

Članovima treba dati dovoljno vremena za ispunjavanje dužnosti tijela za dobrobit životinja, uključujući sastanke, radnje i naknadne korake te bavljenje relevantnim pitanjima između sastanaka.

Osoblje/kompetencije

- Članovi, uključujući i predsjednika, moraju imati osobne kvalitete koje izazivaju tehničko/znanstveno poštovanje,
- neovisnost članova s obzirom na ulogu tijela za dobrobit životinja, pri čemu ti članovi tijekom rasprava i preispitivanja projekata nisu u sukobu interesa,
- motivirani pojedinci (najbolje volonteri) koji podupiru ciljeve tijela za dobrobit životinja,

- povezanost s ključnim imenovanim odgovornim osobama u skladu s Direktivom (članak 20. stavak 2., članak 24. stavak 1., članak 25. i članak 40. stavak 2. točka (b)) – ili oni mogu biti uključeni u šire članstvo ili mrežu tijela za dobrobit životinja,
- članovi tijela za dobrobit životinja moraju pohađati odgovarajuće pojedinačno početno osposobljavanje, kao i redovito stručno usavršavanje,
- dodjeljivanje tijelu za dobrobit životinja dovoljnih ovlasti od uprave, kao i njezina vidljiva potpora tijelu za dobrobit životinja, uz blisku povezanost i komunikaciju s višim rukovodstvom i strateško pozicioniranje u organizacijskoj shemi objekta,
- objekti moraju imati uspostavljene jasne mehanizme za osiguranje poštivanja savjeta tijela za dobrobit životinja i za to da tijelo za dobrobit životinja ima ovlasti za provođenje svih preporuka koje utječu na dobrobit životinja kako bi se njihove odluke izvršile kod korisnika. Savjeti tijela za dobrobit životinja moraju se poštivati, prihvatiti, provoditi, a njihov učinak mora se pratiti.

Struktura

Osigurati odgovarajuću strukturu razmjernu složenosti dotičnog objekta.

Komunikacija/vidljivost unutar organizacije

Relevantnom osoblju moraju biti poznati operativni postupci i načini rada, uključujući ciljeve i prioritete tijela za dobrobit životinja (npr. politike, standardni operativni postupci), jednako kao i planirani i zakazani sastanci s dnevnim redom, evidencija radnji i naknadnih postupaka.

Jako je važno uspostavljanje jasnih komunikacijskih kanala (službenih i neslužbenih):

- **unutar objekta:** moraju postojati mehanizmi za pravodobno dostavljanje mjerodavnih informacija pravim osobama. Savjeti se moraju pravilno uputiti odgovarajućoj publici, na primjer:
  - savjet o obogaćivanju okoliša za miševе mora se uputiti svim osobama koje unutar objekta uzgajaju ili upotrebljavaju miševе ili skrbe o njima,
  - savjet o poboljšanju uobičajeno korištene metode (npr. uzorkovanje krvi iz periferne vene) mora se uputiti svim istraživačkim timovima unutar objekta koji se tom metodom služe,
  - savjet o metodi ili modelu koji se posebno odnosi na neki određeni projekt mora se uputiti istraživačkom timu uključenom u taj projekt (npr. nositelj projekta koji osmišljava koncept pokusa, osoblje koje provodi postupak/postupke, te veterinari i osoblje koji skrbe o životinjama i koji daju savjete o konačnim rezultatima i praćenju životinja).

Internetske stranice smatraju se korisnima za širenje savjeta, ali to treba biti popraćeno osobnom obavijesti elektroničkom poštom ili nekim redovnim putem, kao što je bilten objekta / tijela za dobrobit životinja,

- **izvan objekta:** na primjer, između tijela za dobrobit životinja i nacionalnog odbora te drugih tijela za dobrobit životinja,
- **s nadležnim tijelom** odgovornim za procjenu projekta, ovisno o lokalnoj strukturi i, kad je to prikladno, u to mogu biti uključeni odnosi kojima se osigurava odgovarajuća kvaliteta informacija u zahtjevima za odobravanje projekata, a u retroaktivnim procjenama pristup važnim informacijama za sve članove tijela za dobrobit životinja (uključujući publikacije, baze podataka itd.).

Prepreke i moguća rješenja za stvaranje djelotvornog tijela za dobrobit životinja

Prepreke	Moguća rješenja
Manjak resursa / ovlasti / potpore uprave – bez stvarnih ovlasti za rješavanje problema pojedinaca koji ne surađuju ili za nalaganje prihvaćanja savjeta ili ako su resursi nedostadni za provođenje preporuka.	<p>Povisivanje razine svijesti višeg rukovodstva o ključnim ulogama i odgovornostima tijela za dobrobit životinja može se ostvariti kroz poticaj/potpore nadležnog tijela.</p> <p>Kroz povratne informacije o inspekcijskim pregledima (u skladu s člankom 34.), objavljene smjernice o ulozi/očekivanjima tijela za dobrobit životinja i objekata, npr. poštovanje propisa; dobra kultura skrbi, odgovarajući sastav i vještine, redovni sastanci, uspješno rješavanje problema, odgovarajuće obrazovanje i osposobljavanje</p>
Manjak razumijevanja/znanja o ulozi tijela za dobrobit životinja, nedovoljna stručnost vlastitog osoblja, osoblje nije sklono preuzimati volonterske uloge u tijelu za dobrobit životinja, problem sukoba interesa.	<p>Uprava prepoznaje važnost uloge tijela za dobrobit životinja; uključivanje rasprave o ulogama tijela za dobrobit životinja u programe uvođenja novih zaposlenika u posao i redovna ocjenjivanja.</p> <p>Osposobljavanje i redovito stručno usavršavanje za članove tijela za dobrobit životinja.</p> <p>Pažljivo razmatranje potrebnih kompetencija (znanje, vještine i osobne kvalitete) i na tome temeljen postupak odabira članova tijela za dobrobit životinja.</p> <p>Analiza potrebnih vještina koje nedostaju i potpora za traženje vanjskih stručnjaka prema potrebi.</p> <p>Presudno je izbjegavanje sukoba, za što su potrebni odgovarajuće promišljanje i uspostavljeni postupci.</p>
Loša i nestrukturirana komunikacija tijela za dobrobit životinja.	Potpore za učinkovitu strategiju informiranja, stvaranje bliskih veza s osobama odgovornima za informacije, kao i potpora njima.
Nemogućnost slobodnog govora.	Sve se osoblje mora poticati na izražavanje zabrinutosti i ukazivanje na probleme bez straha od osвете. Kako bi se omogućila sloboda govora i rješavanje problema, mora se razviti institucijska

	<p>kultura netolerancije tiraniziranja (<i>bullying</i>).</p> <p>Predsjednik se mora pobrinuti da svi članovi tijela za dobrobit životinja imaju prava i ovlasti za aktivno sudjelovanje na sastancima .</p>
<p>Tijela za dobrobit životinja ne shvaćaju se za ozbiljno; savjeti se ne prihvaćaju ili ne provode.</p>	<p>Davanje tijelu za dobrobit životinja odgovarajućih prava i ovlasti – savjeti se moraju prihvaćati, osim ako postoje uvjerljivi i utemeljeni razlozi za njihovo neprihvatanje.</p> <p>Definiranje odgovarajućih struktura: specifične/prilagođene za određeni objekt i njegove potrebe.</p> <p>Izbjegavanje nepotrebne birokracije: održavanje aktivnosti na razini koja odgovara određenom objektu, upotreba postojećih alata, kombiniranje službene i neslužbene evidencije.</p> <p>Dovoljne ovlasti, ali bez gubitka „savjetodavne” uloge, bez potrebe da se to dvoje uravnoteži.</p> <p>Održavanje dosljednosti i kontinuiteta: u tome može pomoći preklapanje trajanja članstva.</p> <p>Dobivanje povratne informacije o danom savjetu, preispitivanje učinka savjeta.</p>

Nacionalni odbori

Člankom 49. i uvodnom izjavom 48. Direktive opisuju se zahtjevi za osnivanje u svakoj državi članici nacionalnih odbora za zaštitu životinja koje se upotrebljavaju u znanstvene svrhe. Nacionalni odbori trebaju savjetovati nadležna tijela i tijela za dobrobit životinja po pitanju nabave, uzgoja, smještaja i upotrebe životinja te skrbi o njima i osigurati razmjenu dobrih praksi.

Nacionalni odbori trebaju omogućiti jedinstven pristup u pogledu ocjene projekata te igrati važnu ulogu u razmjeni dobrih praksi za rad tijela za dobrobit životinja i ocjenu projekata unutar države članice i na razini Unije.

Iako su u nekim državama članicama nacionalni odbori postojali i prije Direktive 2010/63/EU, njihova se funkcija znatno razlikovala. Ti su odbori uglavnom odgovarali na zahtjeve nadležnih tijela, često u odnosu na aspekte zakonodavstva ili prilikom oblikovanja novih politika, na primjer o genetski izmijenjenim životinjama, ili kako bi davali savjete o posebnim vrstama rada, npr. o teškim postupcima kod primata osim čovjeka. Ni jedan od njih nije imao značajan odnos s lokalnim tijelima za dobrobit životinja.

U mnogim su državama članicama u trenutku nastajanja ovoga dokumenta (ljetu 2014.) nacionalni odbori još uvijek u vrlo ranim fazama razvoja, čak i oni koji su postojali i ranije oprolaze kroz određeno restrukturiranje kako bi udovoljili zahtjevima nove Direktive.

Koristi od djelotvornog nacionalnog odbora

- potiče odgovarajuću razinu usklađenosti i dosljednosti aspekata koji se odnose na skrb o životinjama i njihovu upotrebu unutar države članice – izravno kod tijela za dobrobit životinja ili, ako je unutar države članice to prikladno, kroz područne (regionalne) strukture, te unutar EU-a,
- potiče dosljednost provođenja ocjena projekata unutar države članice, posebno u zemljama u kojima te ocjene provode dva ili više tijela,
- unutar države članice osigurava dobru koordinaciju savjeta/informacija o skrbi o životinjama prema tijelima za dobrobit životinja i između njih,
- stvara djelotvornu mrežu komunikacija s tijelima za dobrobit životinja,
- osigurava neovisan doprinos politikama i praksama za dobrobit životinja u području skrbi za životinje i njihove upotrebe za znanstvene svrhe,
- može pridonijeti razvoju smjernica o provedbi nacionalnog prava,
- može olakšati raspravu zainteresiranih strana o skrbi o životinjama i njihovoj upotrebi u znanstvenim postupcima,
- može na nacionalnoj razini pružiti središnju bazu podataka najnovijih dobrih praksi te njihovo širenje.

Dodatne istaknute koristi, ovisno o nacionalnoj strukturi i nadležnom nacionalnom zakonodavstvu:

- vrši nadzornu ulogu u provođenju osposobljavanja u dotičnoj državi članici,
- može pomoći nadležnim tijelima u učinkovitoj komunikaciji s javnošću o upotrebi životinja za znanstvene svrhe.

Sastav i struktura nacionalnih odbora

Sastav odbora

U nekim je državama članicama sastav nacionalnog odbora propisan nacionalnim zakonodavstvom.

Članstvo mora biti dobro uravnoteženo kako bi se time poticala vjerodostojnost i povjerenje među istraživačima, skupinama za skrb o životinjama i njihovu dobrobit te javnosti. Potrebne kompetencije su sljedeće: dobrobit životinja, ponašanje životinja, stručnost za pojedine vrste, veterinarska stručnost, etika, znanost, alternative (načela zamjene, smanjenja i poboljšanja), koncept pokusa, zakonodavstvo – uključujući ocjene usklađenosti s propisima i ocjene sigurnosti – te zaštita životinja.

Članovi se trebaju imenovati prvenstveno na temelju tih vještina i kompetencija, kao i stajališta kojima mogu pridonijeti odboru. Bez obzira na njihovo iskustvo, članovi moraju biti neovisni u vršenju svojih funkcija, a odbor i njegovi članovi ne smiju u vršenju svojih dužnosti biti podložni uputama drugih osoba ni organizacija.

Svi članovi moraju dobro razumjeti zakonodavstvo te uloge i odgovornosti nacionalnog odbora. Ovisno o iskustvu novih članova, može biti potrebno provesti određeno početno osposobljavanje.

Struktura / radne prakse

Iako rad nacionalnog odbora mora biti neovisan i nepristran, on je obično blisko povezan s nadležnim tijelom (koje može pružiti administrativnu potporu i biti uključeno kroz članstvo ili promatrače).

Struktura se mora dobro koordinirati kako bi se osiguralo da su u radne planove / komunikacijsku strategiju odbora uključeni svi objekti unutar države članice. To će biti poseban izazov u slučaju kada na razinama ispod nacionalnog odbora postoje mnoge područne (regionalne) strukture.

Napredak u okviru poticanja jedinstvenog pristupa u pogledu ocjene projekata olakšava bliska povezanost s nadležnim tijelom odgovornim za provođenje ocjene i odobravanja projekata.

Što tijela za dobrobit životinja očekuju od nacionalnog odbora?

Od nacionalnih odbora očekuje se da savjetuju tijela za dobrobit životinja po pitanju nabave, uzgoja, smještaja i upotrebe životinja u postupcima te skrbi o njima i osiguraju razmjenu dobrih praksi među svim objektima.

Radi ispunjavanja tih obveza između nacionalnog odbora i svih tijela za dobrobit životinja morat će postojati učinkovita komunikacija, širenje informacija i razmjena dobrih praksi o važnim temama kao što je, na primjer, struktura i funkcija tijela za dobrobit životinja te napreci u okviru dobrobiti životinja te načela zamjene, smanjenja i poboljšanja.

Drugi čimbenici koje nacionalni odbori mogu uzeti u obzir kako bi ispunili očekivanja tijela za dobrobit životinja su:

- sastavljanje popisa često postavljenih pitanja i smjernica o čestim problemima koje ističu tijela za dobrobit životinja,
- stvaranje svojevrsnog foruma za razmjenu informacija, u čemu mogu pomoći moderni informatički alati,
- sastavljanje općih smjernica i/ili organizacija radionica o čestim problemima koje ističu tijela za dobrobit životinja,
- razvoj sustava izravne (i ciljane) komunikacije s mjerodavnim višim rukovodstvom, kao što je upravitelj instituta, kako bi se uspostavili ili učvrstili položaj, uloga i važnost tijela za dobrobit životinja, npr. putem redovnog biltena,
- održavanje svijesti o tekućim inicijativama povezanim sa skrbi o životinjama i njihovoj upotrebi uz prosljeđivanje važnih informacija tijelima za dobrobit životinja. Nacionalni odbor može djelovati kao sabirnica informacija za mrežne resurse i kontakte s drugim sudionicima kao što su, na primjer, centri za načela zamjene, smanjenja i poboljšanja, PARERE⁹, EU NETVAL¹⁰, pružatelji osposobljavanja te udruženja za znanost o laboratorijskim životinjama,
- pružanje savjetodavne usluge tijelima za dobrobit životinja za problematična područja, npr. kako se odnositi prema upotrebi životinja u područjima koja ne podliježu odobrenom projektu ili u istraživanjima koja znanstvenici iz EU-a provode u objektima izvan EU-a (koji možda ne rade prema standardima EU-a, zbog čega mogu ugrožavati reputaciju svojih matičnih objekata).

Provođenje zadaća nacionalnog odbora

Direktivom se utvrđuje niz ciljeva nacionalnih odbora, no oni su vrlo općeniti, pa bi bile korisne smjernice o načinima za njihovo provođenje u praksi.

---

⁹ <https://eurl-ecvam.jrc.ec.europa.eu/about-ecvam/scientific-advice-stakeholders-networks/parere>

¹⁰ <https://eurl-ecvam.jrc.ec.europa.eu/eu-netval>

Temeljne zadaće (članak 49.)

- osiguravanje povezivanja i potpore tijelima za dobrobit životinja,
- promicanje načela zamjene, smanjenja i poboljšanja u kontekstu savjetovanja tijela za dobrobit životinja / nadležnih tijela,
- savjetovanje nadležnih tijela (po mogućnosti i proaktivno i kao odgovor),
- širenje dobrih praksi,
- razmjena informacija o pristupu u pogledu ocjene projekata kako bi se omogućio jedinstven i usklađen pristup na nacionalnoj razini,
- davanje smjernica za posebne teme u područjima nabave, uzgoja, smještaja i upotrebe životinja te skrbi o njima,
- dijeljenje informacija s drugim nacionalnim odborima.

Dodatne/neobavezne zadaće koje treba uzeti u obzir

- davanje informacija u javnoj raspravi o upotrebi životinja u znanstvene svrhe,
- davanje mišljenja o nacrtima zakonodavstva/smjernica,
- davanje prijedloga za područja i teme budućih istraživanja koja se odnose na upotrebu životinja i skrb o njima,
- davanje znanstvenih mišljenja / ekspertize na zahtjev,
- savjetovanje o provedbi okvira za obrazovanje i osposobljavanje unutar države članice,
- nacionalnim mjerama nakon prenošenja Direktive mogu se predvidjeti dodatne zadaće, na primjer davanje savjeta o posebnim vrstama projekata ili savjeta o žalbama na odluke o odobrenju projekata.

Provođenje temeljnih zadaća nacionalnog odbora

i. Savjetovanje tijela za dobrobit životinja

Svaka država članica mora svojem nacionalnom odboru omogućiti pristup svim tijelima za dobrobit životinja unutar te države članice.

Nacionalni odbori moraju biti u kontaktu s tijelima za dobrobit životinja / nacionalnim točkama za kontakt kako bi otkrili kakvi bi savjeti, smjernice i komunikacija bili korisni.

Posjeti objektima mogu članovima nacionalnih odbora pomoći da se bolje informiraju o pitanjima povezanima sa skrbi o životinjama i njihovoj upotrebi u znanstvenim postupcima te im osigurati dodatne mogućnosti za utvrđivanje pitanja za koja bi bili poželjni savjeti.

Za uspješno ispunjavanje svoje savjetodavne uloge nacionalnim odborima potrebna je učinkovita komunikacijska strategija u koju mogu, na primjer, biti uključeni:

- sastanci s nadležnim tijelima (posebno kada je uključeno više nadležnih tijela),
- sastanci s predstavnicima tijela za dobrobit životinja,

- stvaranje mreže tijela za dobrobit životinja kako bi se olakšala komunikacija s tijelima za dobrobit životinja te između tih tijela.

Nacionalni odbor može i:

- odobriti i širiti koristan materijal za orijentaciju,
- pokrenuti informacijski portal i forum za rasprave tijela za dobrobit životinja,
- prema potrebi kooptirati dodatne stručnjake / osnovati stručne radne skupine radi sastavljanja savjeta o određenim pitanjima koja su utvrdila tijela za dobrobit životinja (npr. o ocjeni težine postupaka).

Bilo bi idealno kada bi postojali mehanizmi (uključujući i mehanizme nadležnih tijela i tijela za dobrobit životinja) za određivanje djelotvornosti nacionalnog odbora i njegovih savjeta.

ii. Razmjena najboljih praksi u pogledu cijene projekata

Ova zadaća uvelike ovisi o postojećim strukturama za ocjenu projekata unutar svake države članice. Mogućnosti ili nemogućnost svakog nacionalnog odbora da pridonese poticanju jedinstvenog pristupa u pogledu ocjene projekata ovisi o nizu čimbenika uključujući broj, složenost i raspon projekata te postojeće propise i smjernice svake države članice.

Neke od mogućnosti dostupne nacionalnim odborima za ispunjavanje ove zadaće, ako ih nacionalno zakonodavstvo dopušta, su:

- sastavljanje/prihvatanje smjernica u pogledu ocjene projekata, što može uključivati smjernice za podnositelje zahtjeva kojima se potiče bolja kvaliteta zahtjeva,
- suradnja s voditeljima procjene projekata, npr. u svojstvu promatrača na sastancima. Namjera je toga pružanje informacija uključenima u postupak, a ne uključivanje u pojedinačni postupak podnošenja zahtjeva,
- preispitivanje uzoraka projekata i ocjena projekata,
- preispitivanje rokova države članice za odobravanje projekata (u skladu s člankom 41.), prikupljanje zahtjeva povratnih informacija o postupku odobrenja od podnositelja.

Dosljednost se može dodatno promicati odgovarajućim osposobljavanjem podnositelja zahtjeva i ocjenitelja projekata te redovnim preispitivanjem rezultata ocjene projekata. Nacionalni odbor može uzeti u obzir i/ili preispitati sadržaj tog osposobljavanja i svih smjernica dostupnih podnositeljima zahtjeva / ocjeniteljima.

iii. Uloga nacionalnog odbora u poticanju dobre kulture skrbi

Nacionalni odbor može pridonijeti na niz načina:

- organizirajući nacionalni forum kako bi se omogućila razmjena dobrih praksi,
- osiguravajući razmjenu dobrih praksi kroz osnivanje nacionalne mreže za sakupljanje, pohranjivanje i širenje informacija o dobrim praksama,

- promičući važnost i značaj dobre kulture skrbi za dobre znanstvene rezultate i za dobrobit životinja,
- upoznavajući tijela za dobrobit životinja s poticanjem dobre kulture skrbi i podupirući njihovu ulogu u tome,
- služeći se prednostima osobnih kontakata i odnosa, a ne neosobnim „biltenima”, za isticanje važnosti dobre kulture skrbi.

iv. Poticanje dosljednosti na nacionalnoj razini

Nacionalni odbor može pridonijeti:

- svojim doprinosom sastavljanju i aktivnom širenju usuglašanih povelja / kodeksa ponašanja / smjernica za provođenje ocjena projekata, zadaća tijela za dobrobit životinja, retroaktivnih procjena i netehničkih sažetaka projekata,
- svojim doprinosom zajedničkom okviru i standardima unutar okvira za obrazovanje i osposobljavanje.

Korisnim se smatra širenje informacija o danim savjetima nacionalnog odbora, kao i povratne informacije od nadležnih tijela i tijela za dobrobit životinja o tome na koji je način određeni savjet primijenjen i koliko se učinkovitim pokazao u praksi.

Osiguravanje djelotvornosti nacionalnog odbora

Države članice moraju osigurati da nacionalni odbori:

- imaju dovoljno vremena i resursa za ispunjavanje očekivanja,
- imaju dovoljno stručnosti – članstvo je često dobrovoljno,
- održe kontinuitet članstva nacionalnog odbora služeći se rotiranjem/preklapanjem mandata članova na odlasku i u dolasku,
- budu u toku s novim saznanjima o skrbi o laboratorijskim životinjama i njihovoj upotrebi.

Omogućavanje razmjene informacija na razini EU-a

Treba uspostaviti okvir i odgovarajuće alate za razmjenu informacija među nacionalnim odborima (mreža nacionalnih odbora EU-a).

Za pomoć oko ove zadaće može se osnovati forum za povjerljivu raspravu predsjednika nacionalnih odbora ili imenovanih predstavnika (kao što je CIRCABC) putem kojega će se širiti i razmjenjivati informacije o nacionalnim aktivnostima i politikama.

Za pomoć u komunikaciji treba sastaviti popis kontakata/predsjednika nacionalnih odbora. Kako bi se olakšala razmjena iskustava i dobrih praksi, treba organizirati sastanke

predsjednika nacionalnih odbora (ili njihovih imenovanih predstavnika) iz svih država članica.

Kako bi se pratio razvoj nacionalnih odbora i raspravljalo o važnim i problematičnim pitanjima, na dnevnom redu sastanaka nacionalnih točaka za kontakt mora biti stalna točka o novostima povezanim s nacionalnim odborima.

Na sastancima nacionalnih odbora moraju se razmjenjivati dobre prakse za posebna pitanja te sastavljati smjernice o pitanjima opće važnosti.

Kako bi se rad nacionalnih odbora dodatno poticao i razvijao, nacionalni odbori moraju sudjelovati i pridonositi na međunarodnim znanstvenim sastancima i sastancima o dobrobiti životinja.

Dobrom se praksom smatra dijeljenje nacionalnih izvješća (uključujući i sažetke o napretku), kada su ona dostupna.

KONTAKT S EU-om

OSOBN0

U cijeloj Europskoj uniji postoje stotine informacijskih centara Europe Direct. Adresu najbližeg centra možete pronaći na: https://europa.eu/european-union/contact_hr

TELEFONOM ILI E-POŠTOM

Europe Direct je služba koja odgovara na vaša pitanja o Europskoj uniji. Možete im se obratiti:

- na besplatni telefonski broj: **00 800 6 7 8 9 10 11** (neki operateri naplaćuju te pozive),
- na broj: **+32 22999696** ili
- e-poštom preko: https://europa.eu/european-union/contact_hr

TRAŽENJE INFORMACIJA O EU-u

NA INTERNETU

Informacije o Europskoj uniji na svim službenim jezicima EU-a dostupne su na internetskim stranicama Europa: https://europa.eu/european-union/index_hr

PUBLIKACIJE EU-a

Besplatne publikacije EU-a i publikacije EU-a koje se plaćaju možete preuzeti ili naručiti preko internetske stranice: <https://publications.europa.eu/hr/publications>. Za više primjeraka besplatnih publikacija obratite se službi Europe Direct ili najbližemu informacijskom centru (vidjeti https://europa.eu/european-union/contact_hr).

ZAKONODAVSTVO EU-a I POVEZANI DOKUMENTI

Za pristup pravnim informacijama iz EU-a, uključujući cjelokupno zakonodavstvo EU-a od 1952. na svim službenim jezičnim verzijama, posjetite internetske stranice EUR-Lex: <http://eur-lex.europa.eu>

OTVORENI PODATCI IZ EU-a

Portal otvorenih podataka EU-a (<http://data.europa.eu/euodp/hr>) omogućuje pristup podatkovnim zbirkama iz EU-a. Podatci se mogu besplatno preuzimati i ponovno uporabiti u komercijalne i nekomercijalne svrhe.

